

Konstanty Adam Wojtaszczyk

Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego

Bezpieczeństwo wewnętrzne to taki stan funkcjonowania państwa, który zapewnia przeciwdziałanie, eliminowanie lub ograniczanie zagrożeń dla ustroju konstytucyjnego, porządku wewnętrznego i spokoju oraz umożliwia ochronę interesu publicznego poszczególnych społeczności i każdego obywatela.

Bezpieczeństwo wewnętrzne jest obok bezpieczeństwa zewnętrznego jednym z dwóch rodzajów bezpieczeństwa, dla których kryterium wyróżnienia stanowi obszar państwa. Jego znaczenie pojęciowe, zdeterminowane okresem historycznym, wyzwaniem z nim związanym oraz ustrojem polityczno-prawnym państwa ulegało przeobrażeniom. Dotyczy to wszystkich wymiarów jego przejawiania się: instytucjonalnego, przedmiotowego, normatywnego i funkcjonalnego.

Instytucjonalny wymiar bezpieczeństwa obejmuje wyspecjalizowane organy państwowe wyposażone w różnego rodzaju kompetencje umożliwiające utrzymywanie stanu bezpieczeństwa wewnętrznego. Do tego typu instytucji można m.in. zaliczyć: wywiad i kontrwywiad cywilny i wojskowy, służby policyjne i sektorowe. W Polsce należą do nich: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Biuro Ochrony Rządu, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Policja, Służba Celna, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Wywiadu Wojskowego, Straż Graniczna, Wywiad Skarbowy, Służba Więzienna i Żandarmeria Wojskowa. W wymiarze instytucjonalnym są to również organy państwowe sprawujące nadzór i kontrolę nad instytucjami bezpieczeństwa wewnętrznego. W warunkach państwa demokratycznego, w zależności od typu reżimu politycznego, są to w różnym zakresie: głowa państwa, parlament i administracja rządowa.

Wymiar przedmiotowy bezpieczeństwa wewnętrznego obejmuje zagrożenia i wyzwania naruszające lub mogące naruszyć dobra będące obiektem ochrony. W rozwoju historycznym ulegał on jakościowemu rozwojowi. W każdym państwie dobrem szczególnie chronionym jest porządek publiczny. Jest on zdeterminowany określonymi normami oraz układem stosunków społecznych.

Szczególne ramy ochrony, bezpieczeństwo wewnętrzne w warunkach państwa demokratycznego, stwarza dla interesu publicznego przejawiającego się przede wszystkim w zagwarantowaniu wspólnej i pokojowej egzystencji grup społecznych i jednostek o zróżnicowanych aspiracjach, interesach i potrzebach. Bezpieczeństwo wewnętrzne we współczesnym państwie jest konfrontowane z następstwami globalizacji i wyzwaniami rozwoju społeczno-gospodarczego i politycznego w wymiarze zarówno krajowym jak i międzynarodowym. Szczególne zagrożenia wynikające w konsekwencji m.in. z terroryzmu, przestępczości zorganizowanej, ekstremizmu politycznego, pornografii dziecięcej, korupcji i sytuacji kryzysowych mogą prowadzić do zakłócenia funkcjonowania instytucji publicznych, spowodować zerwanie lub osłabienie więzi społecznych, naruszać podstawowe interesy ekonomiczne państwa.

Wymiar normatywny bezpieczeństwa wewnętrznego to normy i zasady prawne regulujące sferę bezpieczeństwa wewnętrznego. W sensie politycznym chodzi tutaj o politykę wewnętrzną państwa i związane z nią strategie. Kontekst prawny, wyraża się przede wszystkim w regulacjach konstytucyjno-ustawowych, dotyczących mechanizmów zagwarantowania bezpieczeństwa wewnętrznego, w tym w szczególności reguł funkcjonowania instytucji zabezpieczających to bezpieczeństwo.

Dla współcześnie realizowanego bezpieczeństwa wewnętrznego coraz większe znaczenie mają międzynarodowe regulacje prawne oraz podejmowana na ich podstawie współpraca międzynarodowa. Ma ona szczególnie charakter w warunkach Unii Europejskiej, gdzie wymogi i konsekwencje jednolitego rynku oraz postępująca integracja europejska w sferze społecznej i politycznej poddały kwestie bezpieczeństwa wewnętrznego prawu wspólnotowemu (azył, wiza, sytuacja rezydentów, obywatelstwo UE) lub stale rozwijanej współpracy międzynarodowej (współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych), inspirowanej aktami prawnymi w III filarze UE (wspólne stanowiska, decyzje ramowe, decyzje). W przypadku wejścia Traktatu Lizbońskiego w życie, współpraca państw członkowskich w sprawach wewnętrznych zostanie umiejscowiona w obszarze bezpieczeństwa, sprawiedliwości, dobrobytu regulowanego w sposób ewolucyjny jednolitym prawem Unii Europejskiej.

Wymiar funkcjonalny bezpieczeństwa wewnętrznego wiąże się z praktyką funkcjonowania norm i instytucji odpowiedzialnych za stan bezpieczeństwa wewnętrznego i stosowanego przez nich dostępnego im arsenału działań operacyjnych takich jak m.in. : podsłuch, biały wywiad, kontrola korespondencji, bagażu i ładunku, dostęp bilingów i innych danych operatorów telefonicznych.

W państwie demokratycznym wszystkie wymiary bezpieczeństwa wewnętrznego poddane są nie tylko cywilnej kontroli w systemie organów państwowych, ale także kontroli społecznej, przede wszystkim za pośrednictwem mediów.

Utrzymanie stanu bezpieczeństwa wewnętrznego objęte jest monopolem państwa. Podejmowane działania operacyjne niejednokrotnie są w różnych krajach demokratycznych poddawane kontestacji przede wszystkim z perspektywy reguł liberalnego systemu politycznego np.: dyskusja w RFN lat 1960 i 1970, gdzie krytycy oskarżali rządzących o odchodzenie od „Rechtstaat” i praktykowanie „Präventionsstaat”, „Polizeistaat”.

Jak należy sądzić, demokracja implikuje, aby zapewnieniu stanu bezpieczeństwa wewnętrznego towarzyszyło umiejętne uwzględnianie rozmiaru zagrożeń i praw człowieka, sytuacji *vis maior* i proporcjonalnego stopnia ograniczania praw i wolności obywatelskich.

Bezpieczeństwo wewnętrzne stało się przedmiotem badań naukowych i uruchamianego coraz częściej na uczelniach kierunku studiów na poziomie licencjackim, i magisterskim podyplomowym. Istota bezpieczeństwa wewnętrznego powoduje, że ma ono charakter interdyscyplinarny. Jego różne aspekty są w obszarze zainteresowania różnych dziedzin nauki. I tak np.: nauki techniczne i technologiczne interesuje kwestia niezawodności infrastruktury technicznej. W centrum zainteresowań nauk społeczno-humanistycznych znajdują się stabilność i pewność istnienia. Nauki przyrodnicze uwzględniają kontekst trwania i istnienia.

Analizy bezpieczeństwa wewnętrznego wymagają więc interdyscyplinarnych zespołów i badań, dyskusji między instytucjami i osobami odpowiedzialnymi za utrzymanie bezpieczeństwa a środowiskiem eksperckim i naukowym. Taką płaszczyzną może stać się utworzone z inicjatywy ABW przedmiotowe pismo. Dostępne szerszemu kręgowi czytelników może racjonalizować wiedzę o różnych aspektach bezpieczeństwa wewnętrznego, pokonywać istniejące w tym zakresie stereotypy, budować zaufanie i poczucie bezpieczeństwa, wzmacniać społeczeństwo obywatelskie.